

کنترل خازنهای نصب شده در سیستم های توزیع با استفاده از

شبکه های عصبی مصنوعی مبتنی بر توابع پایه شعاعی

ابوالفضل سلامی

abl_salami@yahoo.com

محمد فرخی

farrokhi@iust.ac.ir

دانشکده مهندسی برق

دانشگاه علم و صنعت ایران

نارمک - تهران

کلمات کلیدی: سیستم توزیع، برنامه ریزی خازنهای، شبکه عصبی مصنوعی، توابع پایه شعاعی

چکیده

این مقاله یک سیستم کنترل خازنهای نصب شده در سیستم توزیع را با استفاده از روش هوشمند شبکه های عصبی مصنوعی مبتنی بر توابع پایه شعاعی ارائه می کند. کنترل مورد نظر به منظور کاهش تلفات سیستمهای توزیع با کنترل بهینه توان راکتیو صورت می پذیرد. شبکه عصبی بکار گرفته شده در این مقاله یکی از مناسبترین شبکه های عصبی در مسائل مختلف است که نسبت به شبکه پرسپترون چند لایه دارای عملکرد بهتری می باشد. با توجه به سادگی این روش و سرعت بالای آن، روش بکار برده شده می تواند راهکار مناسبی برای حل مسأله کنترل توان راکتیو سیستمهای توزیع به صورت وصل-خط باشد. برای نشان دادن کارایی روش، روش پیشنهادی بر روی شبکه نمونه ای که داده های آن معلوم هستند اجرا گردید و مشاهده شد که نتایج مطلوبتری حاصل می گردد.

۱- مقدمه

با توجه به رشد روز افزون شبکه های قدرت و به دلیل بهم پیوستگی مناطق همجوار و گسترده بودن شبکه های توزیع، بررسی این شبکه ها با توجه به اهداف گوناگونی همچون کنترل و حفاظت دارای اهمیت فزاینده ای است. کنترل توان راکتیو در سیستمهای توزیع به عنوان یک عامل مهم در طراحی و بهره برداری سیستمهای قدرت همواره مورد توجه بوده است. علاوه بر اجزا شبکه توزیع، اغلب بارهای الکتریکی نیز توان راکتیو مصرف می کنند که این توان راکتیو مورد نیاز باید از محلی تامین گردد. اگر انتقال توان راکتیو به راحتی امکان پذیر نباشد باید در محل مورد نیاز آن را تولید کرد. در سیستم های توزیع از خازنهای موازی برای بهبود پروفیل ولتاژ و کاهش بارگیری خط و کاهش تلفات همراه با اصلاح ضریب توان استفاده می شود. مسئله کنترل خازنهای نصب شده بر روی شبکه های توزیع برای کاهش تلفات سیستم توزیع از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. مسئله مورد نظر در واقع تنظیم خازنهای موجود با توجه به تغییرات زمانی بار است.

روشهای متعددی برای کنترل توان راکتیو در سیستم های توزیع ارائه شده است که هر یک سعی در رسیدن به حل بهینه همراه با افزایش سرعت محاسبات را دارند. بسیاری از روشهای ارائه شده برای کنترل خازنها همراه با مسئله جایابی بهینه خازنها هستند که در سطوح مختلف بار، عملیات جایابی بهینه خازنها انجام شده و بر این اساس برنامه کنترلی پیاده می‌شود.

بعضی از روشهای ارائه شده همراه با تقریبی مسئله را حل می‌کنند [۱] و بعضی دیگر نیز با توجه به در نظر گرفتن حل همزمان دو مسئله جایابی و کنترل دارای دقت مطلوب نیستند و با این کار سرعت محاسبات را نیز کاهش می‌دهند [۲]. بیشتر روشهای ارائه شده برای کنترل خازنها دارای محاسبات طولانی و زمانبر هستند. بنابراین، هدف اساسی تنظیم خازنها به صورت بهینه و مبتنی بر تعداد محدودی اندازه گیری است که در کمترین زمان با دقت کافی جواب مطلوب را نتیجه دهد.

امروزه توجه خاصی به استفاده از روشهای هوشمند در سیستم های قدرت شده است و در این زمینه کارهای زیادی نظیر بهبود عملکرد سیستم های کنترل انومالیک، کاربرد در قابلیت اطمینان سیستمهای قدرت و استفاده در مباحث حفاظت سیستمهای قدرت انجام پذیرفته است. مرجع [۳] روشهای مختلف هوش مصنوعی بکار گرفته شده، برای مسئله جایابی بهینه خازنها و کنترل مناسب آنها در سیستمهای توزیع را مورد بررسی قرار داده است.

استفاده از شبکه های عصبی مصنوعی می‌تواند تا مقدار زیادی سرعت محاسبات را بالا ببرد. در این شبکهها با استفاده از پیش الگوهای تهیه شده (نمونههای آموزش)، می‌توان عمل تعلیم را انجام داد و سپس با مقادیر جدید (نمونه های آزمایش) شبکه طراحی شده، جویها را در کمترین زمان بدست آورد. در این زمینه می‌توان از انواع الگوریتمهای موجود در شبکههای عصبی استفاده کرد. یکی از شبکههای به کار رفته برای این منظور، شبکه عصبی پرسپترون چند لایه است [۴] که نتایج مطلوبی نیز از آن حاصل شده است. نتایج تحقیقات گوناگون نشان داده اند که شبکه های عصبی مبتنی بر توابع پایه شعاعی در بسیاری از کاربردهای سیستمهای قدرت دارای عملکرد بهتری نسبت به شبکه عصبی پرسپترون چند لایه هستند [۵]. در این مقاله، تنظیم خازنها با استفاده از شبکه عصبی مبتنی بر توابع پایه شعاعی انجام شده و سپس نتایج آن با نتایج شبکه عصبی پرسپترون چند لایه مقایسه می‌شود.

در ادامه، ابتدا فرمول بندی مسئله کنترل توان راکتیو در سیستمهای توزیع ارائه خواهد شد و سپس مختصری از طراحی شبکه عصبی مصنوعی مبتنی بر توابع پایه شعاعی بیان می‌شود سپس شبکه کنترلی برای تنظیم خازنها ارائه می‌شود و در انتها نیز، نتایج اجرای برنامهها بررسی خواهند شد.

۲- فرمول بندی مسئله کنترل توان راکتیو در سیستمهای توزیع

هدف از کنترل توان راکتیو بهینه، بهبود بخشیدن پروفیل ولتاژ و حداقل سازی تلفات سیستم توزیع است. هدف از نصب خازنها در سیستم های توزیع، کاهش تلفات است. با توجه به تغییرات بار در طول روز مطلوب است که مقدار خازنها نصب شده نیز بر اساس این تغییرات تغییر یابد. با توجه به حد بالا و پایین سطوح بار موجود و فواصل میان آنها، می‌توان با در نظر گرفتن تنظیم خازنها برای سطوح محاسبه شده، با انتخاب تعداد تب مشخصی، تعدادی مقدار گسسته معین برای خازنها بدست آورد. در ابتدا باید با توجه به مقادیر اندازه گیری شده برای نواحی اکتو و راکتو و ولتاژ در باسها و با استفاده از بخش بارهای مناسب سیستم های توزیع در حالات گوناگون، مقادیر خازنها را طوری تعیین کرد که تابع هدف مسئله، که همان تابع هزینه می‌باشد و مطابق زیر تعریف می‌گردد، حداقل شود.

$$S = k_p P_{\text{loss}} + k_e E + k_c Q(c) \quad (1)$$

در این معادله

k_p ضریب تبدیل معادل برای تبدیل حداکثر تلفات به هزینه

k_e : ضریب تبدیل معادل برای تبدیل تلفات انرژی به هزینه

P_{loss} : حداکثر تلفات توان حقیقی در سیستم توزیع

E : تلفات انرژی در سیستم توزیع

k_c : ضریب هزینه خازنها

$Q(c)$: مقدار خازن نصب شده در سیستم توزیع هستند.

با استفاده از روشهای گوناگون جایابی بهینه خازنها می‌توان مقادیر خازنها را برای سطوح مختلف بار تعیین کرد. سپس بر اساس مقادیر تنظیم شده موجود با توجه به سطوح بار در نظر گرفته شده میتوان روشهای مناسب هوشمند را در نظر گرفته و بر اساس آنها مقدار خازنها را کنترل کرد.

۳- شبکه های عصبی مصنوعی مبتنی بر توابع پایه شعاعی

شبکه های عصبی مصنوعی قادرند که پیچیدگی مسئله را تجزیه کنند و نقشه های ورودی و خروجی غیر خطی را که همچون بخشهایی برای کنترل خازنها هستند را به صورت ساده آشکار کنند. شبکه های عصبی مبتنی بر توابع پایه شعاعی گونه ای از شبکه های عصبی پیشخورد هستند که در لایه مخفی آنها از توابع پایه شعاعی استفاده شده است. بر خلاف شبکه های دیگر که تمام نقاط فضای ورودی را یکسان در نظر می گیرند، در این شبکه ها فقط محدوده هایی از فضای ورودی را در نظر می گیرند که در آن محدوده ها تجمعی از داده ها وجود داشته باشد. با توجه به ساختار شبکه، در ابتدا داده های ورودی به عنوان لایه ورودی برای شبکه در نظر گرفته می شوند و سپس یک لایه مخفی شامل واحدهای پردازش غیر خطی و یک لایه خروجی از وزنه های خطی منظور می شود. سپس با محاسبه خروجیها و حداقل کردن اختلاف بین خروجیهای دلخواه و خروجیهای واقعی می توان نگاشت خروجی - ورودی مورد نظر را بدست آورد. روشهای متفاوتی برای تعیین پارامترهای شبکه مبتنی بر تابع پایه شعاعی وجود دارد که با این روشها می توان پارامترهای مورد نیاز را تنظیم کرد. در این مقاله نیز با استفاده از روش بیان شده، مسئله کنترل خازنهای نصب شده در سیستم های توزیع حل می گردد.

شبکه های عصبی مبتنی بر توابع پایه شعاعی با شبکه های پرسپترون چند لایه از چند جهت با هم اختلاف دارند. شبکه های عصبی مبتنی بر توابع پایه شعاعی یک لایه مخفی تنها دارند در حالی که شبکه های پرسپترون چند لایه، ممکن است یک یا چند لایه مخفی داشته باشند. در شبکه های عصبی مبتنی بر توابع پایه شعاعی توابع انتقال بین لایه ورودی و لایه مخفی غیر خطی هستند و توابع انتقال بین لایه مخفی و لایه خروجی خطی هستند اما در شبکه های پرسپترون چند لایه، توابع انتقال هر لایه مخفی و لایه قبلی اش غیر خطی هستند و توابع انتقال لایه خروجی ممکن است خطی یا غیر خطی باشند. هر دو شبکه موجود نگاشتی از ورودی - خروجی ارائه می دهند که این نگاشت در دو مرحله انجام می گیرد:

۱- تبدیل غیر خطی از فضای ورودی به فضای مخفی ۲- تبدیل خطی از فضای مخفی به فضای خروجی

۴- طراحی شبکه کنترل خازنها

به طور کلی سرعت همگرایی فرآیند یادگیری یک شبکه عصبی مصنوعی به درجه غیر خطی بودن ارتباط بین خروجی و ورودی بستگی دارد. اگر این درجه غیر خطی بودن بین خروجی و ورودی زیاد باشد، خطای بدست آمده در خروجی شبکه عصبی مصنوعی می تواند زیاد باشد. شبکه عصبی مصنوعی طراحی شده بر اساس ارتباط غیر خطی بین پروفیل بار و تنظیم خازنها طراحی می گردد.

۴-۱ انتخاب ورودی

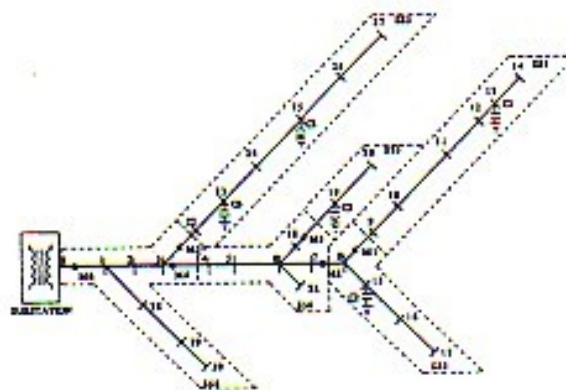
ورودی به شبکه عصبی سطوح بار از تمام سیستمهای فرعی یا زیرسیستمها است. در صورت معین نبودن سطوح بار عملیات پیش بینی بار به عنوان مرحله‌ای دیگر به ساختار شبکه کنترلی اضافه می‌شود. تعیین زیر سیستمها در هر شبکه توزیع به ساختار شبکه وابسته است. معمولاً حالت‌های متفاوتی را می‌توان برای تعیین زیر سیستمها در نظر گرفت. بر اساس دیاگرام تک خطی شبکه توزیع می‌توان شاخه اصلی را یک زیرسیستم و هر شاخه فرعی را زیرسیستم دیگری در نظر گرفت. روش دیگر مبتنی بر مکان خازنهای نصب شده و تلفیق آن با روش قبلی است، که در هر زیرسیستم یک خازن قرار گیرد. با توجه به اینکه محل نصب وسایل اندازه‌گیری در سیستمهای توزیع بر اساس ناحیه‌بندی سیستم تعیین می‌گردد، بهترین روش انتخاب زیر سیستمها بر اساس نواحی معین شده است.

۴-۲ انتخاب خروجی

خروجی سیستم کنترل کننده خازنهای نصب شده را تنظیم می‌کند. در این مسئله فرض شده است هر خازن دارای تعدادی تپ است که این تپها خروجی هر شبکه عصبی مصنوعی را تعیین می‌کند. مقادیر انتخاب تپهای خازنی بر اساس اجرای تعیین مقادیر بهینه خازنها بر اساس سطوح بار مختلف انجام پذیرفته است.

۵- اجرای سیستم کنترلی طراحی شده

الگوریتم بیان شده در بخشهای قبلی در شبکه توزیعی با ۳۰ باس که در شکل (۱) نشان داده شده است به کار می‌رود. این سیستم مورد نظر شبکه نمونه‌ای است که در مراجع دیگر نیز از آن برای حل مسئله کنترل بهینه توان راکتیو در سیستمهای توزیع استفاده شده است [۶]. همانطور که در شکل نشان داده شده است شبکه توزیع مورد نظر به ۶ زیر ناحیه تقسیم شده است که محل وسایل اندازه‌گیری و ۵ خازن نصب شده نیز در آن معین شده است.

شکل (۱) دیاگرام تک خطی سیستم توزیع نمونه انتخابی

هدف، تنظیم خازنها با توجه به سطوح بار موجود در محل اندازه‌گیری است. حداقل مقدار خازنی تنظیم شده، نزدیکترین خازن استاندارد با توجه به خازن نصب است. متناسب با حداقل پروفیل بار است. حداکثر مقدار استاندارد نیز متناسب با حداکثر پروفیل بار تعیین شده است. بین حداقل و حداکثر مقدار موجود برای خازنها در سیستم مورد نظر، ۲ تنظیم دیگر طراحی شده‌اند که اختلاف بین ۴ مقدار یکسان باشد. در جدول (۱) وضعیت خازنهای موجود بیان شده است.

جدول (۱) وضعیت تنظیم خازنهای موجود

شماره تب	خازن ۱ در باس ۱۳	خازن ۲ در باس ۱۵	خازن ۳ در باس ۱۶	خازن ۴ در باس ۲۲	خازن ۵ در باس ۲۵
۱	۸۷۵	۸۷۵	۵۰۰	۷۵۰	۶۰۰
۲	۷۰۰	۷۰۰	۴۲۵	۷۵۰	۵۲۵
۳	۵۲۵	۵۲۵	۳۵۰	۷۵۰	۴۵۰
۴	۳۵۰	۳۵۰	۲۷۵	۷۵۰	۳۷۵

با توجه به جداول موجود برای تنظیم بهینه خازنها [۴]، که برای ۲۰ حالت از مقادیر مختلف، مقادیر واقعی خازنها تعیین شده است، برای آموزش شبکه عصبی فقط به این ۲۰ الگو اکتفا گردید که ۱۵ حالت اول برای آموزش شبکه و ۵ حالت بعدی برای تست شبکه عصبی طراحی شده به کار گرفته شد. نتایج موجود در مرجع [۴]، که با تعداد زیادی الگوی آموزشی بدست آمده است در جداولهای (۲) و (۳) نشان داده شده است.

جدول (۲) تخمین مقادیر با شبکه پرسپترون چند لایه [۴]

حالت	c1	c2	c3	c4	c5
۱۶	۳۵۰	۳۵۰	۲۷۵	۷۵۰	۵۲۵
۱۷	۸۷۵	۸۷۵	۵۰۰	۷۵۰	۶۰۰
۱۸	۳۵۰	۵۲۵	۴۲۵	۷۵۰	۶۰۰
۱۹	۳۵۰	۸۷۵	۵۰۰	۷۵۰	۶۰۰
۲۰	۵۲۵	۸۷۵	۵۰۰	۷۵۰	۶۰۰

جدول (۳) خطای بین مقادیر تخمینی با مقادیر واقعی برای شبکه پرسپترون چند لایه [۴]

حالت	c1	c2	c3	c4	c5
۱۶	۲۲	۲۸	۹	۰	۲۷
۱۷	۸۶	۰	۰	۰	۰
۱۸	۸۵	۳۰	۲۴	۰	۰
۱۹	۱۲۵	۴۵	۰	۰	۰
۲۰	۲۵۵	۴۵	۰	۰	۰
طول به متر	۱۷۵	۱۷۵	۷۵	۰	۷۵

برای ارزیابی شبکه عصبی مبتنی بر توابع پایه شعاعی، با توجه به الگوهای محدود تهیه شده برای سیستم توزیع مورد نظر ما استفاده از جداول مرجع [۴] نتایج اجرای برنامه برای دو شبکه پرسپترون چند لایه و توابع پایه شعاعی به ترتیب در جداولهای (۴)، (۵)، (۶) و (۷) داده شده است. منظور از تخمین مقادیر، تنظیم مقادیر تعیین شده به نزدیکترین مقدار استاندارد است.

جدول (۴) تخمین مقادیر با شبکه پرسپترون چند لایه با الگوهای محدود

حالت	c1	c2	c3	c4	c5
۱۶	۳۵۰	۳۵۰	۲۷۵	۷۵۰	۶۰۰
۱۷	۷۰۰	۸۷۵	۵۰۰	۷۵۰	۶۰۰
۱۸	۵۲۵	۳۵۰	۵۰۰	۷۵۰	۶۰۰
۱۹	۵۲۵	۸۷۵	۵۰۰	۷۵۰	۶۰۰
۲۰	۷۰۰	۸۷۵	۳۵۰	۷۵۰	۶۰۰

جدول (۵): خطای بین مقادیر تخمینی با مقادیر واقعی برای شبکه پرسپترون چند لایه با الگوهای محدود

حالت	c1	c2	c3	c4	c5
۱۶	۴۲	۳۸	۹	۰	۳۸
۱۷	۸۹	۰	۰	۰	۰
۱۸	۹۰	۱۴۵	۹۹	۰	۰
۱۹	۵۰	۴۵	۰	۰	۰
۲۰	۸۵	۴۵	۱۵۰	۰	۰
طول پله مغزی	۱۷۵	۱۷۵	۷۵	۰	۷۵

جدول (۶): تخمین مقادیر با شبکه مبتنی بر توابع پایه شعاعی با الگوهای محدود

حالت	c1	c2	c3	c4	c5
۱۶	۳۵۰	۳۵۰	۳۵۰	۷۵۰	۶۰۰
۱۷	۸۷۵	۸۷۵	۵۰۰	۷۵۰	۶۰۰
۱۸	۳۵۰	۵۲۵	۴۲۵	۷۵۰	۵۲۵
۱۹	۵۲۵	۷۰۰	۵۰۰	۷۵۰	۶۰۰
۲۰	۸۷۵	۷۰۰	۵۷۵	۷۵۰	۶۰۰

جدول (۷): خطای بین مقادیر تخمینی با مقادیر واقعی برای شبکه مبتنی بر توابع پایه شعاعی با الگوهای محدود

حالت	c1	c2	c3	c4	c5
۱۶	۴۲	۳۸	۶۶	۰	۳۸
۱۷	۸۶	۰	۰	۰	۰
۱۸	۸۵	۳۰	۲۴	۰	۷۵
۱۹	۵۰	۱۳۰	۰	۰	۰
۲۰	۹۵	۱۳۰	۷۵	۰	۰
طول پله مغزی	۱۷۵	۱۷۵	۷۵	۰	۷۵

جوابهای شبکه پرسپترون چند لایه در [۴] با شبکه مجزا و ۶ ورودی، ۱ لایه مخفی با ۳۳ سلول و ۴ خروجی برای هر شبکه در این جا تکرار شده است، که تعداد سلولها و انتخاب تابع بهینه با سعی و خطا انجام پذیرفته است و برای آموزش از تعداد زیادی الگو استفاده شده است. جوابهای شبکه پرسپترون چند لایه (تعداد الگوهای محدود) با ۲ لایه مخفی سیگموئید و سه ترتیب با ۱۰ و ۸ سلول و خروجی سیگموئید داده شده است، که تعداد سلولها و انتخاب تابع بهینه با سعی و خطا انجام پذیرفته است. روش مبتنی بر توابع پایه شعاعی (تعداد الگوهای محدود) با ۶ سلول مخفی و تابع پایه از نوع گوسی انجام شده است. با مقایسه خطای روش مرجع [۴] و نتایج دو روش در جدولهای (۳)، (۵) و (۷) مشاهده می شود که اگر هر حالت خطای بیشتر از طول پله خازنی به عنوان یک امتیاز منفی تلقی شود، در این صورت شبکه پرسپترون چند لایه (تعداد الگوهای محدود) دارای ۲ امتیاز منفی به عنوان شاخص عملکرد است و جوابهای مرجع [۴] با تعداد زیادتر الگوی آموزشی دارای ۱ امتیاز منفی می باشد، در حالیکه شبکه مبتنی بر توابع پایه شعاعی امتیاز منفی ندارد. اگر زمان اجرای دو برنامه نوشته شده در شرایط یکسان مقایسه گردد می توان مشاهده نمود که شبکه مبتنی بر توابع پایه شعاعی تقریباً ۲۰ بار در سرعت از شبکه پرسپترون چند لایه عمل می کند.

۶- نتیجه گیری

در این مقاله سیستمی با استفاده از شبکه های عصبی مصنوعی مبتنی بر توابع پایه شعاعی برای حل مسئله کنترل خازنهای نصب شده در سیستم های توزیع به کار گرفته شد. برای تعیین برنامه ریزی کنترل خازنهای نصب شده ابتدا اطلاعات وزودی بار برای ورودی شبکه تهیه شده و در خروجی مقدار تنظیم خازنهای نصب شده بدست می آید. برای تست روش پیشنهادی از اطلاعات خروجی مقاله ای که مبتنی بر شبکه پرسپترون چند لایه بود استفاده گردید و مشاهده گردید با توجه به این که از تعداد خیلی محدودتری داده های آموزشی استفاده شده است نتایج بهتری در مقایسه با حالت بهینه بدست می آید. برای ارزیابی بهتر، شبکه کنترلی توسط دو روش پس-انتشار خطا و استفاده از توابع پایه شعاعی آموزش داده شد و مشاهده گردید که شبکه عصبی مبتنی بر توابع پایه شعاعی دارای عملکرد بهتر و سرعت بالاتری در مقایسه با شبکه های پرسپترون چند لایه می باشد و می تواند به صورت وصل-خط مورد استفاده قرار گیرد.

مراجع

- [1] M. M. M. Salama and A. Y. Chikhani, "A simplified network approach to the var control problem for radial distribution systems," *IEEE Trans. Power Delivery*, vol. 8, no. 3, July 1993, pp. 1529-35.
- [2] Y. Y. Hsu and C. C. Yang, "A hybrid artificial neural network- dynamic programming approach for feeder capacitor scheduling," *IEEE Trans. Power System*, vol. 9, no. 2, May 1994, pp. 1069-75.
- [3] H. N. Ng, M. M. M. Salama and A. Y. Chikhani, "A survey of the application of AI in capacitor allocation and control," *IEEE conference power*, 1997, pp. 161-64.
- [4] N. I. Santoso and O. T. Tan, "Neural-net based real-time control of capacitors installed on distribution systems," *IEEE Trans. Power Delivery*, vol. 5, no. 1, Jan. 1990, pp. 266-72.
- [5] D. K. Ranaweera, N. F. Hubele and A. D. Papalexopoulos, "Application of radial basis function neural network model for short-term load forecasting," *IEE Proc. Gener. Transm. Distrib.*, 1995, 142, (1), pp. 45-50.
- [6] G. Ramakrishna, N. D. Rao, "Fuzzy inference system to assist the operator in reactive power control in distribution systems," *IEE Proc. Gener. Transm. Distrib.*, 1998, 145, (2), pp. 133-138.